

ШЫН

Совет Эвилелинин Коммунисттик партиясынын
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин,
ажалчы чоннар депутаттарынын область Советинин органы

1925 чылда
үндээлтүнгөн

1954
ЯНВАРЬ

3

ВОСКРЕСЕНЬЕ

№ 2 (2939)

ӨРТЭЭ 30 КОП.

БО ХУНГУ СОЛУНДА:

ССРЭ-нин Дээди Соедининг Президиумунун Даргазы эш К. Е. Ворошиловтун чаа чылда чугаазы (1 арын).
Кремльге болган чаа чылдын хүлээп алышыккыны (1 арын).
Дээрги Кингсбэри Смиттин айтырыгынын ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы эш Г. М. Маленковтун харыялары (1 арын).
Кремльдин Улуг Ордузунда чаа чылдын ёлказы (1 арын).

ПАРТИЯНЫ АМЫДЫРАЛ:
М. Каваа-Сарыг.—Коммунистернин шүгүмчүлүдөгү саналдарын амыдыралга ботландырып турар (2 арын).
Мал ажылынын бедик көдүрлүшкүнү дээш демиселди күштелдирер (2 арын).
В. Цыпкин.—Бот онаалга үндүрүүнүн чыычдасын чогуур үезинде торудар (3 арын).
В. Баир.—Механизаторларнын ак-

сеткилдиг күш-ажылы (3 арын).
И. Кузнецов.—Зоотехния эртемниң чедишкенинин бүдүрүлгөжө калбаа-биле иппедир (3 арын).
Кыдатта культура тургузуушкунун чедишкени (4 арын).
«Улустар аразына тайбынны быгырарга дээш» делегейинин Сталинчы шаанялынын лауреады Пабло Неруданың медегели (4 арын).
Вьетнамда дайынны соксадыры дээш (4 арын).

ССРЭ-нин Дээди Соедининг Президиумунун Даргазы эш К. Е. Ворошиловтун чаа чылда ЧУГААЗЫ

Эргим эштер! Улуг Совет Эвилелинин эргим хамааттылары! Эр, херээжен ажалчылар! Эр, херээжен колхозчулар! Совет интеллигенция! Бистиң Чепсектиң Күштеринин дайынчылары! Алдарлыг совет аныктар! Кээп турар Чаа чыл-биле силерге байыр чедирип тур мен!

Эрткен 1953 чылда совет кижилер ынак Төрөөн чуртунун эрге-ажыктарын дээш кызымаккай болгаш үре-түндөлдүг ажилдааннар.

Бистиң чуртувустун ажалчы чоннарынның төтүмөс күжүнүн ачызы-биле улус ажал-агынын бешки беш чыл планы чедишкенин күсөтенип турар. Социализмниң дашткы болгаш иштики дайыннарынның чимзинишкени болуп турза-да, Совет күрүнениң күчүзү өзүп турар болгаш быжыгып турар. Бистиң социалисттик ада-чуртувус улам-на бай болгаш чараш болуп турар. Бүгү совет кижилернин материалдыг чаагай байдалы болгаш культурулуг деңгели өзүп турар.

Бистиң улуг Төрөөн чуртувустун улустарынын найралы каң дег бузулбас. Ажалчын агынның болгаш тараачынынын акы-думма эвилели эглиш дивес болгаш совет нитилелдин мораль-политиктиг чагыс эви чайгылыш чок.

Ажалчы чоннарынның ынакшылы-биле болгаш идегели-биле күштүг Совет Эвилелинин Коммунисттик партиясы улустун бүгү күженишкенин улам-на күжүн коммунисттик нитилелди тургузарынча углавышаан, Маркс—Энгельс—Ленин—Сталинниң тиелтирбес тутун бедиле тудуп турар.

Улустун эң чугула эрге-ажыктарынын дугайында, улустарнын быжыгып турар найралынын идегелдиг чөлөнгизи болуп бистиң Төрөөн чуртувустун чепектелишкенин дугайында сагыш салышкыны—Коммунисттик партияны болгаш Совет чазактын дээди сорулгазы ол.

Бистиң партиявыс болгаш чазавыс боттарынын бүгү күженишкенин социалисттик күрүнениң күчүзүн ам-даа улам быжыгыларынча, совет кижилеринин чаагай байдалын ам-даа бедик көдүреринче улаңдырып турар. Улустун чаагай чоруунун болгаш аас-кежиниң дугайында сагыш салышкыны ССРЭ-нин Дээди Соедининг бешки сессиязынын, Коммунисттик партиянын ТК-зынын сентябрь Пленумунун алдарлыг шийтпирлеринде болгаш көдээ ажал-агынын, улустун кергелел барааннарынның бүдүрүлгезинин болгаш совет салдынын хөгжүлдизинин дугайында бистиң чазавыстың доктаалдарында синиккен.

Бистиң улус, коммунисттик нитилелдин тургузукчузу улус бодунда бар чогадыккы күштери-биле ол чугула шийтпирлерин амыдыралга чедишкенин ботландырар дээринче Коммунисттик партиянын Төп Комитеди болгаш Совет чазактын быжыгы-биле бүзүрөп турар.

Тургузукчу күш-ажыл-биле долдунган совет улус тайбын дээш тур-жур турар болгаш тайбынның херээн камгалап турар. Улустар аразынага тайбынны камгалаар деп бистиң чүткүлүвүс—бодунун улусунун күсөлини күсөтпешчаан, Совет чазактын чорудуп келген болгаш чайгылыш чок чорудар дашткы политиказынын быжыг үндезин ол.

Бүгү делегейге тайбынның улуг херээ дээш демиселчилерин чагыс аай лагеринде улуг кыдат улус, улус демократиязынын чурттарынын ажалчы чоннары болгаш капиталисттик чурттарнын хөй миллион бөдүүн болгаш ак-сеткилдиг кижилери Совет Эвилели-биле кады демиселди карак кызыл чорудуп турар.

Бодунун улуг болгаш аас-кежиткиг Төрөөн чуртунун ээзи, долу чогадыккы күштерин болгаш энергиялыг, бодунун күжүн бүзүрөлдүг совет улус Чаа 1954 чылды өөрүшкүлүг уткуп турар.

Бистиң партиявыстың Төп Комитединин болгаш Совет чазактын мурунундан кээп турар Чаа чыл-биле эргим эштер силерге чуректин ханьзындан байыр чедирип тур мен.

Бо чыл ам-даа улуг күш-ажалчы чедишкенин, бистиң Төрөөн чуртувустун күштеринин болгаш күчүзүнүн өзүлдизинин, оон камгалаар аргазынын улам ыңай быжыгышкынын чылы болзун! Бүгү совет кижилерге материалдыг болгаш культурулуг байлактарнын көвүдээринин чылы болзун!

Улустар аразынын дүшкүрлүг чоруунун улам ыңай кошкаашкынын, бүгү делегейге быжыг болгаш үр тайбынны доктаадып тургузарына улуг чедишкенин чылы болзун!

Чаа чыл-биле, эргим эштер!

Дээрги Кингсбэри Смиттин айтырыгына ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы эш Г. М. Маленковтун, ХАРЫЯЛАРЫ

Чаа чылдын келгени-биле холбаштыр «Интернейшнл Ньюс Сервис» деп америк агенттел черинин Европада чигине директору дээрги Кингсбэри Смит чамдык айтырыгларга хары бээрин 1953 чылдын декабрь 28-ге Г. М. Маленковтан дилээни.

Дээрги Кингсбэри Смиттин айтырыгы болгаш Г. М. Маленковтун харыялары моон адаанда парлатынды.

Бирги айтырыг. 1954 чылда америк улуска силернин күээшкенин каядыгы?

Хары. Америк улуска аас-кежин болгаш тайбын чуртталганы бүгү чуректин ханьзындан күзөп тур мен. Америк улус бүгү улустар-биле найралдыг харылзааларны хөгжүдеринге чедишкенин билер болурун болгаш тайбынны үрээр дээр кандыг-даа оралдажышкыннардан ону камгалаарынын чаагай херээнге чаагай түнелдерлиг болурун күзөп тур мен.

Ийги айтырыг. Чаа чыл Американың болгаш Россиянын улустарынын аразынага найралдык белдирлерин быжыгыларга-биле медегелетинип болур деп чүбөгө идеген турар силер бе?

Хары. Хамыктын мурунда бистиң чурттарывыстың аразына харылзааларны экижидерин күзээр херек. Чаа чылда Совет Эвилели биле АКШ-тын харылзааларын экижидеринге болгаш бистиң чурттарывыстын улустарынын аразынага найралдык чаңчыл болган белдирлерин быжыгыларга боттук моондактар чок деп санап турар мен. Ыңчангаш ындагы болур дээрзинге идеген-даа турар мен.

Ушкү айтырыг. Бүгү делегейге тайбынны камгалаарынын болгаш 1954 чылда улустар аразынын дүшкүрлүг чоруун кошкадырын аргаларын канчаар үнелеп турар силер?

Хары. Бүгү улустар быжыг тайбынны четикпей манап турар болгаш 1954 чылда улустар аразынын дүшкүрлүг чоруун улам ыңай кошкадырынга таарымчалыг аргалар бар болуп турар. Чазактар болгаш хамыктын мурунда улуг күрүлелерин чазактар улустарнын үнүн дынавай барып шыдавас болгаш оларнын быжыг тайбынча өзүп турар чүткүлүн херекке албай барып шыдавас.

Совет чазак канчаарыл дээрге, улустар тайбынча чурттазын дээш, улустар аразынын дүшкүрлүг чоруу кошказын база күрүлелерин аразына таарымчалыг харылзаалар доктаатынган турар дээш ол бүгү-ле чүвени кылып келген, кылып турар болгаш моон сонгаар-даа кылар.

Дөрткү айтырыг. 1954 чылда бүгү делегейге тайбынның эрге-ажыктарына таарыштыр алдынып болурун чүңү эң чугула базым кылдыр санап турар силер?

Хары. Дугуржуганың киржикчилери атомнуг, водородтук болгаш массалыг узуткаашкынын өске-даа боо-чепсек хереглес деп байырдалдык болгаш чугаа чок хүлээлени боттарына ай турар дугуржуганы күрүлел аразына кылары ындагы базым болур ийик. Шаңкыдыг дугуржуга атомнуг чепсекти бүрүн хоругдарынын дугайында болгаш дайын сорулгаларына атомнуг энергияны ажиллаар чорукту хоругдарын ботландырар дээш делегейин шынчыг контролон доктаадып тургузар дугайында дугуржуп алырын аргазын чингедир ийик.

Ооң-биле кады Совет чазак боо-чепсектерин болгаш чепсектиг күштерин өске-даа бүгү хевирлерин элээн кызырар дугайында дугуржуп алыры эргежок чугула деп санаар ийик.

Ол бүгү бөлза, шериг хереглелдеринге чүрүс чарыгдалдарын эвээжедип, чоннун экономикагын байдалын чингедир ийик дээринде чигиниз чок.

Эрте бурунгуноо хоочун бажыңнарында кижилер хөй. Москва Кремлинин төөгүзүнүн солун чүлдери уругларга экскурсовод тайылбырлап берип турган.

Боо-чепсек палазанын, хоочун Благовещенский дуганга, хаан-пушкага болгаш хаан-колоколга школачылар база чораяннар.

Олар Кремльден сонуурган көргөн чүлдери-биле ханган болгаш аас-кежиткиг чанып кээп турганнар. Школачы бүрүзү белектер алгылааннар.

Январь бирээде Чаа чылдык ёлказын 2 муң ажыг уруглар чыгылган. ВЦСПС-тин даргазы Н. М. Шверник, СЭКП-нин Москва комитединин секретары Н. А. Михайлов, ВЛКСМ ТК-нын секретары А. Н. Шеленин, РСФСР-нин чырыдышкын министринин оралакчызы Л. В. Дубровина байырдалга олуршканнар.

Кремльдин Улуг Ордузунда Чаа чылдын ёлказы январь 10-га чедир үргүлчүлээр. Аңаа найсылалдын он-он муң школачылары баарлар.

(СЭТА).

БИСТИН ОБЛАСТА

Областын профэвилелдер чөвүлелинин VI пленуму

Чоокта чаа областын профессионал эвилелдеринин чөвүлелинин VI пленуму болуп эрткен. Пленумга «ССРЭ-нин көдээ ажал-агынын улам ыңай хөгжүдөр хемчеглер дугайында» Совет Эвилелинин Коммунисттик партиязынң Төп Комитединин сентябрь Пленумунун доктаалын областын профорганизацияларынын күсөдип турарынын дугайында Е. Воеводинин илеткелни чугаалашкан.

Бо айтырыг талазы-биле пленумга 10 кизи профорганизацияларынын ажалында чепестерин алерделип шүгүмчүлөшөш, СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумун шийтпирлерин ботландырырга боттук саналдарын бергенер.

Бот-өөредилгелигеринин семинары

Партиянын Ганды райкомуну марксисчеленичи теорияны бот-кычээл-биле өөренип турар коммунистерин болгаш партия кежигүүнү эвес активтик семинарын эрттирген. Аңаа ССРЭ-нин Дээди Соедининг V сессиязынын материалдарын болгаш «ССРЭ-нин көдээ ажал-агынын улам ыңай хөгжүдөр хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун доктаалынын талазы-биле чугаалашкан. Эмчилер Степанов, Митогинков, Евтихеев, Чистаева, районо эрлекчи Михайлов, башкылар Лыткин, Михайлов болгаш оон-даа өскелер семинарны ажалыг идепкейлик кыришкен болгаш материалдарын ханьзы-биле өөренип алганын көргүскенер.

Пландап ажыр 26 муң рублин орулгазы

Кызылдың сапог мастерскаянын коллективи чаа чылга күш-ажыгы чедишкенин билер ужурашкан. Коллектив декабрь айнаң планын нияти продукция талазы-биле 116,2 хуу күсөткен. Продукцияның бот-үнези планда көрдүнгениден 10 хуу чингез. 11 айларны дугурунда мастерская пландан ажыр 26 муң ажыр рублин орулганын күрүсө берген.

Бүдүрүлгенин коллективи бешки беш чыл планын үшкү чылын чедишкенин дооскан.

Чер болгандан

Чөөн-Хемчик районун үлтүрүп комбинадынын коллективи бүдүрүлгенин чыл планын декабрь 10-да 102,6 хуу күсөткен. Күш-ажылыг бүдүрүкчүлүн бедилп тургаш, чыл планындан ажыр 10 муң рублин акша чыылазын кылар хүлээлгезин 3 дакпыр күсөткен.

Тожу районун Сысты-Хемде ыңай ажал-агынын чери 1953 чылдын бүдүрүлгө планын ай бурингаар 110,5 хуу күсөткен. Кызыл хоорайнын бүдүрүлгелеринге хереглес 500 кубометр эки шынарлыг тудуг материалдарын чогуур өйүдө белекел турар.

Севн көдээ Советте магазин бараан саарылганын чыл планын хуусаа бетинде 116 хуу күсөткен. Тожу-Хемде балык тударынын бригадазы чыл планын чүгте 11 айларнын дугурунда 2 дакпыр күсөткен. Бригаданын кежигүүнери эш Узун-Серен чыл дугурунда 3 тонна балык тудар тургаш, ону 6 тонна кылдыр, эш Калзун 3 тоннанын орнунга 4,5 тонна балыкты туткан.

Сөөлгү каш-ла чылдарын иштинде Тыва областын элээн колхозтары электростанциялары-биле хандыртынып, колхоз бүдүрүлгезинде чамдык ажыктарын электри күжү-биле кылып турар. Чүгте 1953 чылдын 11 айларнын дугурунда безин Кызыл районун «Тилелге», «Совет Тыва» колхозтары, Чөөн-Хемчик районун Сталин аттыг, Тожу районун «Май-1» болгаш оон-даа өске чамдык колхозтар электростанциялар-лыг болушаан.

Кремльге болган чаа чылдың ХҮЛЭЭП АЛЫШКЫНЫ

Декабрь 31-де ССР Эвилелинин Министрлер Чөвүлели болгаш Совет Эвилелинин Коммунисттик партиязынң Төп Комитеди чаа чылдың хүлээп алышыккынын кылган.

Кремльдин Улуг Ордузунун Георгиевский залына ССРЭ-нин чазавыс кежигүүнери, СЭКП ТК-нын кежигүүнери, ССРЭ-нин болгаш РСФСР-нин Дээди Советтеринин депутаттары, Москванын үлтүрүп өдүрүлгелеринин болгаш тудугларынын алдар-сураглыг кижилери, көдээ ажал-агынын ажилдакчылары, Совет Армиянын, эртемниң болгаш культураның көсүкү төлээлекчилери чыгылган.

Хүлээп алышыккынын киржикчилери ССРЭ-нин Дээди Соедининг Президиумунун Даргазы К. Е. Ворошиловтун чаа чылда чугаазын изин-биле уткааннар.

Улуг совет улуска, шылгараңгай Коммунисттик партияга алдар кылдыр, ажалчын агыга болгаш колхозчу тараачынарга, оларнын бу-

Кремльдин Улуг Ордузунда чаа чылдын ёлказы

Найсылалдын Кызыл шөлү 1954 чылдың баштайгы күнүндө онзагы көстүп турган. Москванын чүс-чүс школачылары Кремльде Чаа чылдын ёлказынче он талартып өөрүшкүлүг агым-биле эрттип чурганнар.

Кремльге хөй солун чүлдери уруглар көргөннер. Олар улуг чаагай ордуларны ынакшыл-биле көрүп, дуганнарны, Улуг Иваннын колоколун болгаш орустун уран-тудугларынын өске-даа кайгамчыктыг тураскаалдарын көргөннер.

Кремльдин Улуг Ордузу. Бо хүн ону уругларнын эргезинге бүрүнү-биле берген. Оон эжинде мындыг алдын өстөр чайырланып турган: «Чаа чыл-биле!».

Кол мрамор чада-биле анык москвачылар алдарлыг Георгиевский залче көдүрүп үңүп турганнар. Залдын төвүндө тургустунган канчаар-даа аажок улуг ёлканы олар улуг ынакшыл-биле көрүп турганнар.

Хүндүсүнүн 12 шаңкы Байырлалдын эгелзенин медеэлээн фанфарларнын үнү дыңдалган. Снегурочка кеткен анык артист Вера Волская уругларга Чаа чыл-биле байыр чедирген.

Орус тоодарының уруглар ынакшыл кижилеринге үдеткен Дед-Мороз—РСФСР-нин алдарлыг артисти М. Названов залга көстүп келген. Уругларга ол изги байыр чедирип, Чаа чылда чедишкенин билер болурун күзээр.

Снегурочка ёлканын сайгылганын кызылкан. Оон кырында янзы-бүрү өңүг-муң-муң оттар чырып келген. Дед-Мороз, Снегурочка, смокорохтар, хайраканнар, колданыр, дилгилер, дилднер ёлканы долгаңдыр хөглү-биле таншылап турган.

Улуг театрынын артистери көстүп келген. «Улуг чыдар чараш кыс» деп балеттен вальсты олар күсөткеннер; ССРЭ-нин улустун таншыны ансамблини артистери таншылап турган. Артистерин көргүзүлгелери-биле уругларнын танщызы болгаш ырлары ёлканы дескиндир олжуп турган.

Өөрүшкүлүг болгаш аас-кежиткиг уруглар бо хүн бүгү Ордуга хөглөп турган. Улуг Ордуунун иштинге музыка дыңналы, улуг класстарынын школачылары таншылап турган. Владимирский залга уруглар баян үнү-биле улустун танщызын күсөдип турганнар.

ДОСААФ-тын Бүгү-эвилел конференциясы доозулган

Армияга, ухар-чүгүле болгаш флотка дузааларынын эки-тура нитилелдиниң бирги Бүгү-эвилел конференциясы Москвага болуп эрткен.

Эки-тура нитилелдиниң ажалчынын болгаш ээлчеглиг сорулгаларынын дугайында ССРЭ-нин ДОСААФ-тын оргкомитединин даргазы генерал-лейтенант Н. Ф. Гритчининиң кылган илеткелниң талазы-биле 26 төлээлер санал берген. Олар нитилелдиниң организацияларынын ажал-чорудулганын дугайын чугаалап, ДОСААФ-тын ажалында чепестерин айытканнар.

ССРЭ-нин ДОСААФ-тын Төп Комитедин болгаш ревизия комиссиязы конференциядан сонгаан. Армияга, ухар-чүгүле болгаш флотка дузааларынын Бүгү-эвилел эки-тура нитилелдиниң Төп Комитединиң Президиумунун даргазына генерал-лейтенант Н. Ф. Гритчинни сонгаан.

Нитилелдиниң шериг-массага болгаш спортчу ажалын улам ыңай экижидеринче улаңган шийтпирин конференциянын киржикчилери хүлээп алганнар.

(СЭТА).

Кисээзиниң гидроэлектри станциязынын тудуушкунунда

НОВАЯ КАХОВКА. Каховканын гидроэлектростанциязынын тудуушкуну коллективи 1954 чылды күш-ажыгы чаа-чаа чедишкенин биле уткаан. Коллектив белекел ажалдарын чедишкенин дооскаш, гидробелдирлерин кол тудугларын кылып кирипкен. Бетон эстакадазынын тудуу дооступ турар болгаш оон чамдызы ажалалда кирген.

Украинааның эң анык хоорайы — Новая Каховка өзүп, чаагайжып бар чыдар. Ында ийи, үш каат бажыңнарлыг чаа-чаа кварталдар өскөн. Бо чылын тудугчулар культура ордузун, он чылдын база бир школын, эмнеденге кол корпусун, уруглар ыслилерин алган.

Гидроэлектростанциянын тудуушкуну 1954 чылда тудуунга кол ажилдарын доозар деп кайгамчык улуг сорулгаларын салып алган, идепкейлик ажилдап турарлар.

(СЭТА).

Узбекистанда чаа тудуглар калбарып турар

ТАШКЕНТ. Мында уран-чечен документилиг кино чуруктарынын студиязын тудуушкуну эгелзээн. 22 гектар шөлдө павильоннар, лабораториялар, кино болгаш фонтика турар. Студияга кинону тыгырып таарыштыларынын база өңүг киноларын кыларынын чаа дериг херекселдерин тургузар.

Киностандыга болза, Узбекистанда хөй культура тудуушкунарынын бирээзи болур. Ташкентте поля-

графия комбинадынын тудуушкуну дооступ турар. Шота Руставели кудумчузунда топография училищезиниң бажыны туттунган турар. Студиянын тудуун төлөвилеп турар.

Наманганда болгаш Чирчикте чаа кино театрларын тудуп турар. Чаа-чаа клубтарын, библиотекаларын, көдээ черлерге ном магазиннерин тударына хөй акшаны үндүрүп турар.

(СЭТА).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Коммунистерниң шүгүмчүлөлдиг саналдарын амыдыралга боттандырып турар

Совет Эвилелиниң Коммунисттер партиязынын XIX съездинде хүлээлгән партиязынын чакырылышын шүгүмчүлөлдиг болгаш бот-шүгүмчүлөлдиг, ылангыя аадандан шүгүмчүлөлдиг улуг ужуру-дузалык онзадап айтты.

Би-Хем районун Устүү-Тарлада Ленин аттыг көдээ ажил-агый артелиниң партия организациязы (секретары эш Береговой) коммунистерниң шүгүмчүлөлдиг саналдарын деткир талазы-биле багай эвес аялдап турар. Эге организацианың өткет-сонгудалыг хуралы эрткенден бээр дөрт ай шкын. Коммунистерниң апаа кылган шүгүмчүлөлдиг саналдары хөй болган.

Ол саналдарны амыдыралга боттандырап талазы-биле партия эге организациязы чамдык боттуг аялдадарны чорутканынын ачызында колхозта партия-организастыг болгаш партия-политиктиг аялдадар элээр экижээр. Партия организациязынын ажылы план эзугаар чоруп турар апарган. Партия организациязынын бюрозун, бүгү жеки-гүннериниң ниити хуралдарын үргүлчү чыыдырып, колхозчу амыдыралдын чугула айтырылгарын чогуру эезинде шийтирилеп турар. Өткет-сонгудалыг хуралдын соонда коммунистерниң ниити хуралдарын 9 удаа чыыдырган, ылангыя ажык хуралдарын кылдып, апаа партия кежигүнү эвес колхозчу активчилерин кириштирип турар. Ол болза, колхозчу массалар-биле партия организациязынын хун бүгү харылаанын быжыктырганын улуг рольдуг болуп келген.

Коммунистерниң күштери колхоз бодурулгезинин кол участоктарында болгаш удуртүр харысалгалыг аялдадарга таарыштыр тургустунган. Партия организациязынын секретары эш Береговой колхоз баштаар черин даггазынын оракачызы, эш Мактар колхоз баштаар черин даггазы, эш Тамба сүт-бараан фермазынын эргелекчизи, эш Доспөт хой фермазынын эргелекчизи, эш Сагаан-оол колхозтун улуг чыгычызы, эш Хуурак тудуг бригада-

зынын бригадирин Тудуг бригадында 3 коммунистер бар. Оон ынай чамдык коммунистер колхоз бодурулгезинин янзы-бүрү адырларында идеякейлиг аялдап турарлар.

Колхоз бодурулгезинге коммунистерниң мурнакчы ролу бедээр. Чыгычы эш Сагаан-оол 200 баш ажык чылгы малды эки ажаап турар. Мал эмелгезинин санитарказы эш Куртугбай бодунга онаашкан ол аялдап үлегерлиг күүседип, малды аарыгарын болдурбас дээр боттуг хемчеглерин алган.

Партия организациязынын агит-коллективи бодунун ажилын экижидип турар. Колхоз бодурулгезинин тус-тус участоктарында 12 агитаторлар доктаамал аялдап турар апарган. Агитаторлар ССРЭ-нин Дээди Советинин бешки сессиязынын материалдарын, сессияга эш Г. М. Маленковтун чугаазын, Совет Эвилелиниң Коммунисттер партиязынын Төп Комитетинин сентябрь пленумунун доктаалын колхозчулар ортузунга калбаа-биле тайлыбырлааннар. Агитаторлардын арасында эштер Мактар, Тамба, Кара-кыс, Куртугбай олар эки аялдап, колхозчулар ортузунга бедсаларын болгаш солун номчулгаларын үргүлчү чорудуп келгенер.

Лекциялар номчулгалары үргүлчү болуп келген. «ССРЭ-нин көдээ ажил-агыйын улам ынай хөгжүдөр хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның сентябрь пленумунун доктаалы—социалисттик көдээ ажил-агыйын чак көдүрүшкүнүнүн дайынчы программасы деп лекциянын агитатор эш Мактар колхоз бодурулгезинин адырларын айы-биле барык-ла бүгү колхозчуларга үш кезек черге номчанан. Ол болза, лекция номчулгаларын ажил-агыйын сорулгаларга шын холбааштырып келген.

Коммунистерниң политиктиг өөредилгези багай эвес организастатынган. Партия төөгүзүнүн допчу курсу өөренер болгаш (пропагандизи эш Хлебов), политшкола (пропагандизи эш Кара-кыс) эки аялдап

турарлар. Бөлгүмүн болгаш политшколаның дыннакчылары программаны эзугаар баштайгы кичээлдерде ССРЭ-нин Дээди Советинин бешки сессиязынын материалдарын, апаа эш Маленковтун чугаазын, СЭКП ТК-ның сентябрь пленумунун доктаалын өөренип дооскаш, оон ынай темаларны өөренерин уламчылап киришкен. Кичээлдер бедик идея-политиктиг болгаш организастыг дичелге эртий турар.

Партия эге организацианың өткет-сонгудалыг хуралына коммунистерниң шүгүмчүлөлдиг саналдарын амыдыралга боттандырап талазы-биле четпестер ам-даа бар. Коммунист эш Санаа партия хуралдарынын шынарын бедидерин, айтырылгар шийтирилээринге коммунистерниң идеякейлиг киржилгезин хандыраарын, үндүргөн шийтирилерин күүселдезинин хыналдазын эки организастаарын бодунун саналынга чугаалаан. Ынчалза-даа чугаалаажыр айтырылгарын эге организацианын бюрозун ам-даа баш бурунгаар белеткеп албайн турарындан организасталазы-биле куду денчелде эртий турар. Хуралдын чараларын коммунистерге баш бурунгаар чедирбейн, чугаалаажыр айтырылгарын дыкнаптайн, чүгле хурал болурунун хүндөз чарлап турар. Оон уламындан коммунистер хуралга четче олурештайн баар, хурал санынга «штаттыг» кижилер санал бээр чорук чамдык болуп берген.

Чамдык таварылгаларда кандыгыр чугула айтырыг дугайында шийтир төлөөкелер баш бурунгаар белеткеп албайн турарындан хуралдар тодаргай шийтир чок эртий турар. Хүлээп алган шийтирилерин күүселдези четче организастатынмай баар фактылар бар.

Ол болгаш өске-даа четпестерин унуткаарынын, коммунистерниң шүгүмчүлөлдиг саналдарын амыдыралга боттандыраарын эргежок чугулазын биллип, организастыг аялдап денчелени улам бедидерип чугула.

М. КАВАА-САРЫГ.

Чечээм

Чечек шупту дөмей эвес — Чөдээ шыкаш янзы-бүрү. Мээң шилип тыпкан чечээм Мерген өзөр кызыл чечек.

Байырлардын хүнүнде-даа, Бадылашкан шагымда-даа Күзелмийн сөңгээр бечээ — Хүндүлдең кызыл чечээ.

Чүге черле кызыл чечек Чүдөн артык үелетимил? Чүге дизе кызыл туikka Чүүлдөш боорга ынак-тыр мен.

О. СУВАКПИТ.

Номчулга коференциязы

Чоокта чаа областың Пушкин аттыг библиотеканын номчулга залына совет чогаалчы С. М. Георгиевскийниң «Элээде чорааны» деп тоожунун талазы-биле номчулга конференциязы болуп эртен.

Чогаалчының тоожунун ангыдагы айтырылгарын талазы-биле бедик илеткелерин конференцияга дынаан болгаш орта номчулгалар элээр идеякейлиг киришкенер. Ынчаарга конференцияны белеткелерин үр үеле чорудуп келген болза-даа, библиотеканың аялдакчылары хоорайның хөй санын номчулгаларын апаа хаара тудар талазы-биле четпестер аялдааны конференцияга көзүлгөн.

Бо болган номчулга конференциязынга хоорайның башкыларын, ВЛКСМ хооркомунун аялдакчыларын, пионер вожатыйларын, өөреникчи уруларның ада-илерин келдирер ужурул турган. Чүге дээрге, чогаалчы С. М. Георгиевскийниң бо тоожуу болза, «элээде назылыг уруларның, ылангыя школа назылылгарының кижизилгезинге хамырааштыр бижитилген чогаал болур.

Ам библиотеканың аялдакчылары 1954 чылдын январьда Украинаның Россия-биле катал катышканынын 300 чылгына холбааштыр, украин чогаалчы Н. Рыбактың «Перейаслар ралды» деп чогаалынын талазы-биле номчулга конференциязын эртийтеринге белеткенип турарлар. Ынчангаш совет чогаалчыларын чогаалдарынын талазы-биле номчулга конференцияларын чөп организастаары, ону бедик денчелге эртийтерип библиотеканы аялдакчыларынын дорт хүлээлгези болур.

И. ОСИПОВ.

Бижик билбестерниң бөлгүмү

Би-Хем районун Ленин аттыг көдээ ажил-агый артелиниң Алды-Тарлада сүт-бараан фермазынын малчыларын ортузунда бижикти билбес орुकту унуткаарынын бөлгүмү организастаан. Ында 13 колхозчулар өөренип турар.

Бөлгүмүн башкызында комсомолчу Бай-Кара Анай аялдап турар. Бөлгүмүн кичээли неделяда ийи каттап эртий турар болгаш ынакчылар улуг сонуургалды-биле өөренип турарлар. Олар өөредилге номнары-биле, сказын, карандаштар-биле хандыртыган. Бөлгүмүн аялынга таарымчалыг байдал тургустунган.

Бижик билбестерни өөредиринин херээнге эш Бай-Кара Анайның кызымаккай ажилынын түнелинде бөлгүмүн дыкнакчыларына ол улуг хүндүткелди чаалап алган. Өөредилге чылынын эгезинде колхозчулар Часкал, Карашай, Хирлиг-бей, Сарыг, Даваа олар бижикти шуут билбес турганнар. Олар ам номчуп, бижип турар апарган.

Эш Анай өөредилге чылынын төндүзүнге чедир бөлгүмүн дыкнакчыларын бижикти эки билер кылдыр өөредип алыр сорулганы салып алган аялдап турар.

Агро-зоотехниктиг курс

Каа-Хем районунда «Октябрь 14 чыл ою» колхозта агро-зоотехниктиг өөредилгениң кураун бригадалар айы-биле организастап тургускан.

Агро-зоотехниктиг курсту колхозтун агроному эш К. Перкова улуг сонуургалды-биле башкылап турар. Курстун кичээли неделяда бир каттап болуп турар. Колхозчулар кичээлдерге улуг сонуургалдын илередип турарлар.

Эш Перкова агро-зоотехниктиг негелделерин эргежок чугула темаларын башкылап турар.

Н. ЛОПСАН.

Мал ажылының бедик көдүрлүүшкүнү дээр демиселди күштелдирер

Мал өспүрер планны күүседир

1954 чылда ниитиниң мал ажылын хөгжүдеринин херээнге Сут-Хөл районда Киров аттыг көдээ ажил-агый артелиниң малчынары бүгү күжүн болгаш билин берип турарлар. Малчынарның эки ажылынын түнелинде колхоз 62 кыштагларын бүрүн белеткеп дооскаш, ниитиниң малын эки дерип кылган кыштагларда ажаап турар.

Колхоз баштаар чери СЭКП ТК-ның сентябрь пленумунун шийтирилери боттандырып, колхозчулар 23 чаа кажжааларын туткан болгаш 34 эрги кажжааларын септээр. Ол шыкаш 800 дагааларга, 18 үрелиг асырларга кажжаалары туткан.

Колхозтун 180 малчынарнын чөвүлө хуралына СЭКП ТК-ның сентябрь пленумунун шийтирилери боттандырап талазы-биле хемчеглерин чугаалаашкаш, 1954 чылда малды баш санын менди чыл ажырап дугайында тус-тус бедиткен хүлээлгелерин алган. Апаа мал ажылын хөгжүдөр талазы-биле эң идеякейлиг аялдаан 22 мурнакчы малчынар-га колхоз баштаар чери 15 хаан оолдарын, 1000 рубльди болгаш 500 килограмм тарааны берген. Ол шыкаш ниитиниң малына эки шынар-

дыг кажжааларны чогуур өйүндө күүсеткени дээр 24 тудугчуларын демделеп шаңнаан.

Мал кыштагларыне мал чөмөри сөөртүп чедирер талазы-биле колхозчулардан Чаггаа, Сагбагар, Доржу, Марган-оол, Ыдым-оол болгаш оон даа өскелер кызымак аялдап турарын демделгези чугула.

Колхозтун баштаар чери чүгле колхозтун ниитилештирген малын ажаалаашкаш, апаа кызыл туikka күш-ажилын чөп организастаары-биле колхозчуларын хууда малдарын ажаалаашкаш кичээлге салып, 1300 баш шээр малды үш кезек кыштагларда одарладып турар. Инээ чок колхозчуларын негизги болдурунга колхоз баштаар чери, партия организациязы бүгү тала-биле дузадажып турар.

Малчынар кышкы одарларын чөп аялдап дээр көдээ ажил-агыйның тускай эртемниглерин-биле үргүлчү сүмөлежип, одар-белчирин план эзугаар чөп аялдап тургаш 1954 чылда мал өстүреринин күрүне планын бүгү чүзүн айы-биле ажыр күүседип шыдаарлар.

П. ШОКПАА,
Киров аттыг колхозтун партия эге организацианың секретары.

Малчынарнын чедишикнинерин

Бистин районун ажил-агыйнын кол адыры — мал ажылы болуп турар. Ниитиниң малын баш санын чыл-чыла өзүп, мурнакчы колхозчу малчынарнын саны көвүдөп турар. «ССРЭ-нин көдээ ажил-агыйын улам ынай хөгжүдөр хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның сентябрь пленумунун доктаалын амыдыралга боттандырап дээр Барыш-Хемчик районун колхозчулар боттарынын мурунда улуг сорулганы салып, ажилын эде тургузуп турар.

Район 1953 чылда ниитиниң чыгы малынын баш санын өстүреринин планын 110,9 хуу, мыйыстыг бода малдын 101,7 хуу күүсеткен. Ниитиниң мал ажылын хөгжүдөрүн хемчеглерин чүткүлдү чорудуп турар чамдык колхозтар бар. «Ленин оруу» колхоз мыйыстыг бода малды болгаш шээр малды баш санын өстүреринин планын ажыр күүсеткен. Ол колхозта хойжу Эш Шырап малды чаш төлүн бүрүн камгалап апарат. Ол хойжу чүгле бодунун, күжү-биле 600 баш хой кирер бир чаа кажжааны база

100 баш хураган кирер кажжааны тудуп белеткээр. «Совет Тываның беш чылы» колхозта малчы коммунистер Докту, Торс олар ажаап турар шээр малын чыгыг кажжаалар-биле хандырып, одарларын план эзугаар чөп аялдап турар. Ол шыкаш «Комсомол 30 чылы» колхозта чыгыч эш Элбек-оол 1953 чылда 40 баш кулунаарын, Ворошилов аттыг көдээ ажил-агый артелиниң ишек каларчезы эш Багай-оол 57 бызааларын, «Большевик» колхозта хойжу Шырап 225 баш хураганнарын менди дооруктурган. «Барлык» совхозта хойжу Илдуу 400 баш хойчулардан 410 баш хураганнарын чедирер чокка ажаап өстүргөн болгаш хой бургузундан 2,4 килограмм дүтү кыргып алган.

Малчынар социалисттик хүлээлгелерин чедишикнинерин күүседир дээр районун мурнакчы малчынарнын чөвүлө хуралынын шийтирилери колхозчидер демиселди чорудуп турар.

Д. СЕДЕН.

Кыштаглаашкынга белеткениниң түнели чүнү көргүзүп турары

Өвүр районун Дус-Дагда «Торгалыг», «Совет Тываның беш чылы» колхозтары баштаар черлери мал ажылынга эң харысалгалыг үе болур кыштаглаашкынга багай белеткелди, организастыг эвес кирген.

Оон түнелинде чүгү болуп турар диге, «Торгалыг» колхозтун Чалааты деп черде хойжузу Талар-оолду калдарып турар бир коылап хою чоокка чедир-ле соок чадалаг кажжага турган.

Ам канчаар, аргажоктун кырындан Дээли бедилде ийи чылда кудурлуг хойлар кажжаалар келген болгаш дезинфекциялап арылаан кажжааны белеткеп турар. Ол кажжага кирген хой чазын барып чугаажок кудурлар дээрзи билдиндир. Бо колхозтун хойжуу Баднын хонар дээр кыштаанда «Совет Тываның беш чылы» колхозтун хойжуу Хуурак көжүп келген, соң соонда Бадм база көжүп келген, ынангаш ийи колхозтун беш чус ажыг хою чангыс кажжага сыммай, дүне чамдыкы даштыгаа хонуп, бергедээшикке таваржып турар.

Колхозтун мыйыстыг бода малын бейдалы моон база дээрдевейн турар. Кадарчы Севежитте быжыглаан бир бөлүк инектерниң кажжа-

зы чок, ак хар кырында хонуп, бергедеп турар. Оон ынай Ак-Чыраада үш бөлүк инектер кажжаалар-биле бүрүн хандыртынмаан, бар кажжаалар даякшы, шаараш, соок болуп турар болгаш кургак өдөк белеткенинмеэн.

Бо колхозтарның Ак-Чыраада сарааттап каан сикенерин багай кажжаалары-биле ийи колхозтун муң ажаап инектери дойлап дөгөргөн. Мал чөмөрүн план эзугаар камыг чарыдап, одар-белчирин таарыштыраарынын улугу, харын кыш орту кирбейн турда-ла сикенин малга кайы хаманчок төтөгелеткен чорук окта болбас.

Мал кажжаалары чедишпейн, ниитиниң малы доң кыжын ажык черде туруп турда, колхозтарын баштаар черлери тодаргай хемчеглер албайн турарын кижж кайгаар. Малчынарнын күш-ажылын чөп организастаавайн турарындан олар кажжаа-хорааны септеп чыгылаарыне сазы салбайн, харын чамдыктар малын эң каггаш, ынай бээр чорук кылып чоруп-лаа турар чүүл бар.

Мал кыштаглаашкынында улуг четпестерин унуткап, боттуг хемчеглер алыр негетинип турар.

С. МААДЫР-ООЛ.

Кыштаглаашкын эки

Ниитиниң мал ажылын хөгжүдөрине Бай-Тайга районда Молотов аттыг көдээ ажил-агый артелиниң малчынары мал кыштагладышыктын багай эвес чорудуп турар. Олар чүгле малдын баш санын өстүрер планын күүселдерине кол кезгэнгейин салып турар эвес, харын малды продуктулуун бедидерине, оон ук-сазын экижидеринге бүгү күжүн берип турарлар.

Колхозта мал кыштагладышыктын организастал, кышкы одары план эзугаар чөп аялдап турар.

Н. ЕРМАКОВ.

Парлалга чагыдылгазы партияжи ажилдын чугула кезии

Бистин парлалгазы болза, улуг болгаш алдарлыг сорулгаларын күүседирине Коммунисттер партияжи шыны болгаш дайынчы дузалакчызы, партияжи холунда чидиг чеп-сөө болур. Парлалга массаны коммунисттик эзуга кижизилдерине болгаш ажил-агый, култура тургузушкунунун улуг сорулгаларын күүседирине партияжи дескиндер оларны мобилизастаарына дузалакчылар турар. Улетпүрүн, көдээ ажил-агыйын болгаш культура фронтунун мурнакчы кижилерин парлалга еларжыдып турар болгаш оларын ажилынын дуржулгазын бүгү аялдап чонунда эрге-ажыктарына дүүштүр негтердип турар, шүгүмчүлөлдиг болгаш аадандан өрү шүгүмчүлөлдиг хөгжүдүп, четпестерге эптешпес эзуга массаны кижизилдип, ажил-херектиг четпестерин илередип, совет хойчуларын үрекчилерин, бюрократтарын чаза шаап, олар-биле шийтирилген демиселди сыныш чок чорудуп турар.

Мынчангаш, парлалга ажилын удуртуру партияжи ажилдын чугула кезии болур. Тожу районун партия организациязы 1954 чылда элчелги парлалга тарадылгазын организастаар талазы-биле баш бурунгаар элээр хемчеглерин алган. Райкомнун бюрозун бо айтырыгын 1953 чылдын октябрда чугаалаашкаш, солуннар болгаш журналдар тарадырынын контроль саннарын сумулар, колхозтар айы-биле төлөөлгөн. Солуннар, журналдар тарадылгазын организастап чорударын партия организацияларына дааскан.

Ол политиктиг чугула аялдап чер-черге организастаары-биле партия, совет активти үндүргөн. Организастыг хемчеглерин ап чоруткан түнелинде районга солуннар, журналдар тарадылгазы элээр түнелдерин берген. 116 кезек янзы-бүрү төп солуннар болгаш элээр каш журналдар чөгьтүнгөн. Област солуннарындан «Шың» солуну 250 кезекти чагыдар тургаш, күүсеткен. «Тувинская правда»ны 166 кезекти, «Тываның аныктары»ны 200 кезекти, «Молодежь Тув» солуну 110 кезекти, «Сылдысчыгашты» 350 кезекти чагыткан. Бижидишкыннын шынарын бедидеринче кичээлгейин элээр дыкнаптайн түнелинде бижитинген бүгү солуннарнын хөй кезээ чыл хуусаалыг таратынган.

Солун бижидилгезин организастаар талазы-биле «Май 1» колхозта партия эге организацианы (секретары эш Семенов) эки аялдаан. Ол колхозтун колхозчулары бүгү солуннарнын барык шуптузун чыл хуусаалыг бижиткенер. Райпола партия эге организацианы (секретары эш Аракчаа) солун чагылдазын база багай эвес организастаан. Ол шыкаш «Совет Тыва» колхозта партия эге организацианы (секретары эш Эрзиев) бо талазы-биле база элээр хемчеглерин алган болгаш эки түнелдерин чедип алган.

Ам районун партия организациязы парлалга чагылдазын күштелдирер аялды үргүлчүлөшкөөн турар.

А. НАМЗЫН.

„Коммунист“ деп хана солун

Улуг-Хем районун «Партиянын XIX съездин» колхозта партия эге организацианың болгаш колхоз баштаар черинин органы—«Коммунист» деп хана солун болза, колхозчуларын амыдыралынын болгаш ажил-чорудулганын дугайында элээр хөй материалдарын, чырыдып келген. 1953 чылдын эгезинден бээр ноябрьның төндүзүнге чедир ук хана солун 11 каттап үнгөн болгаш апаа 77 санын материалдар бижитинген.

Хана солун—колхозту организастаар ажил-агый талазы-биле быжыктырганын уладыр колхозчуларын күш-ажыга идеякейлиг болдурунга ужуру-дузалыг, партия орга-

низацианың дайынчы дузалакчызы, колхоз бодурулгезинин мурнакчыларынын индери болуп турар.

Ай санында үнүп турган дугааларына ол хана солун колхоз бодурулгезинин ажил-чорудулганын, партия организациязынын ажилын, мурнакчыларын дуржулгазын чырыдып турган, аялдап четпестерин чагылдыр дээр демиселди келген. Оон-биле чергелештир мурнакчы тудугчулар Дамбыран, Салчак, Кандан, хову бригадында Байыр-оол, Сүрүү, Кызыл-уруг, мурнакчы малчынар Төрө, Девелдей, Чаналай, Бойду, Суван-оол оларнын болгаш оон-даа өскелерин ажилынын эки дуржулгазын хана солун бодунун дугааларына чырыдып турган.

Ниитиниң чурттагга черлеринин чуруму үрөп, хөй-ниитие үлгер чок чоруун көргүзүп чоруур чамдык кижилерин шүгүмчүлөлдиг болгаш ажил-агый талазы-биле хожудаашкынын участоктары ажилында четпестерин илередип болгаш ону чайладар дугайында бот-шүгүмчүлөлдиг материалдарын үргүлчү чырыдып келген. Хана солун ажилынга идеякейлиг киржиң, апаа үргүлчү бижип турар Анай-оол, Сырбыкай, Дамбар дээр шыкаш активчилерин хүрээлеңи өзүп турар.

Т. КОНГАР.

Ында хөй уругларын төрөөп болгаш кижизиткен дээр орденнер база медальдар-биле шаңнаткан.

Т. САРЫГ-ООЛ.

Партияның болгаш чазактың сазгыш салышыкын

Коммунисттер партиянын, Совет чазактын иелер болгаш бичин уруглар дугайында улуг сазгыш салышыкын өвүр районун Сазгы сумузуун не херээженнери амыдыралда көрүп турарлар.

Ында хөй уругларын төрөөп болгаш кижизиткен 67 иелер ай санында 8730 рубль түнүг күрүне дузалакчызын ап турар. Оларнын арасында 21 иелер хөй уругларын тө-

Бот онаалга үндүрүүнүн чыылдазын чогуур үзүндө чорудар

Көздөңгү социал-культуралык хемчеглеринге совет курулуш улуг хөрөңгилерин чарыгдал турар. 1953 чылда бистин облуска бюджеттин дөрттүн үш кезин социал-культуралык хемчеглеринге чарыгдатынган.

Бюджеттин акшаландырышыны шундан аңгыда, көзгө Советтеринин чорудары бот онаалда үндүрүү ажил-агы, культура тургузушкунунун акшаландырышынын ала улуг рольдугу. Анча хамаатылар ол үндүрүүгө төтөн турары-биле боттарынын улус салышынын кирип турарлар. Хей кезинин кирешени ниити хуралга хамаатылар бот онаалга үндүрүүнү хүлээп ал турар. Хоойлу эуугар колхозчулар 20 рубльди, хуу ажилдылар 40 азы 75 рубльди төлөр кылдыр доктаатынган. Хуу ажилдыларга бот онаалда үндүрүү оларнын бар турар малынын болгаш тарылга шөлүнүн хемчезели-биле доктаатынар. Хамаатыларнын ниити хуралындан чамдык ажил-арылар (шериг албаныларнын, кырааннарнын, инвалидлеринин болгаш өскө-даа) бот онаалда үндүрүүнү шуут төлөвес азы чамдызын төлээр кылдыр оозат болур.

Бот онаалда үндүрүүнүн шугуму-биле чытган хөрөңгилерин чарыгдалы бюджеттен аңгы көрдүр. Ол хөрөңгү көзгө Советтин ажил-агы, культура тургузушкунунун кандык хемчеглеринге чарыгдатынган турарын хамаатыларнын ниити хуралы шийтирээр.

Бистин облуска бот онаалга үндүрүү 1948 чылдан бээр тургустунган. Эрткен алды чылдарда бот онаалда үндүрүүнү акшазы-биле шкогалар тудулары болгаш септелгелерин чоруткан, көздө башкыларын чуртталга бажынылар, нитинин чунар бажыныларын туткан, эмнелге черлеринин септелгелерин чоруткан. Ол бүгү болгаш өскө-даа хемчеглерге 2,5 миллион рубль чарыгдатынган.

Бот онаалда үндүрүүнү эрткен чылын чөптүгү ажылаан көзгө Советтер (сумулар) бар. Барыын-Хемчик районунун Эрги-Барлык сумузун 4500 рубльди чунар бажың тудуунга ажилганын. Шекпээр сумулу чеди чыл школанын башкыларына чуртталга бажынын тудуп берген. Кызыл районунун Кара-Хаак көзгө Совет клубтун капитал септелгезин кылган болган школа башкыларын чуртталга бажынын туткан. Чедер көзгө Совет чунар бажың тудууну ыякын белеткээрине бот онаалда үндүрүүнү чыылдазындан кирген акшаны эки ажылгаан. Көзгө ажил-агы, культура тургузушкунун хөгжүдүрүнүн хөрөңгү бот онаалда үндүрүүнү улуг ужузданыгы болуп тратынын өскө-даа ындыг чижектери хей.

Чамдык көзгө Советтер ол хөрөңгүн хамаатыларнын ниити хуралы

нын шийтирлээнин эсуугаар ажил-лаарын утуп, ону таварылга болган чарыгдалдарга үндүрүп, харын шуут ажыглайын-даа турар фактылар бар. Сүт-Хөл районунун Алдан-Маалдыр сумузун 1953 чылда кирген бот онаалда үндүрүүден 10 муң рубльди ажыглаган. Бай-Тайга районунун Тээли көзгө Совети 1000 рубльди бодунуң ажилдаар бажынын тударына кирген, а ол чарыгдал болза, бюджетке аңгы көрдүр ужурулуг. Биен-Хем районунун Үгүү-Тарлаг көзгө Совети бот онаалда үндүрүүден кирген акшаны чурттагыларга кино көргүзүрине чарыгдал турган. Тожу болгаш өскө-даа райондарда чамдык көзгө Советтеринин ажилдакчылары ол акшаны хуузунда хергелерге ажылгап турган фактылар илерез.

Бот онаалда үндүрүүнү чорударда хоойлуңу доктааткан чорудум үрөп, ону хамаатыларнын эвези кезин чыткан хуралдарга шийтирлөп турган көзгө Советтер бар. Бай-Тайга районунун чамдык хуу ажилдыг кижилери үндүрүүнү колхозчуларга онаар хемчезали эсуугаар төлөп турган.

Чамдык черлерге бот онаалда үндүрүүнү чыылдазы багай чоруткан. Чөөн-Хемчик районда 77 муң, Барыын-Хемчик районда 48 муң, Сүт-Хөл районда 30 муң рубль чедер хаавыртынмаан.

Бот онаалда үндүрүүнү чыыр талазы-биле ажилда четпестер 1954 чылда узулуктанган турар ужурулуг. Январынн бири чартында хамаатыларнын ниити хуралдарын чыылдырып, анча 1953 чылдын бот онаалда үндүрүүнү ажыглаан байдалды дугайында көзгө Советтер даргаларынн өчтөгү илеткелдерин чугаалажыр, чаа чылдын үндүрүүнү хүлээп алыр ужурулуг. Ол хуралдарны чорударынын бетинде райкүссукомнар сан ажилдакчылары-биле кады көзгө Советтер даргаларын бот онаалда үндүрүүнү чорудар чорумуңуң талазы-биле эки сургаары чугула.

Бот онаалда үндүрүүнү улус ажил-агынын, культура хөгжүлдээнин акшаландырыныга улуг ужурулугу дугайында тайлыбыр-массалыг ажилдарны ажилчы чоннарнын ортузунга көзгө Советтер эки чорудар херек. Бистин облустун байдалы-биле 1954 чылдын бот онаалда үндүрүүнү февраль 15-ке чедир долузу-биле чып ал болур. Ол үндүрүүнү ужурулугу дугайында чон эки көрүп билген болгаш ону төлээрине сонуургалдыг болурун чедип алыр.

Көзгө Советтеринин сорулгазы болза, бо чылын бот онаалда үндүрүүнү чогуур үзүндө хамаатыларнын савалдарын эсуугаар чөптүгү ажылаатынган турар ажилды организаастары болур.

В. ЦЫПКИН,
областың сан килдизинин улуг инспектору.

Механизаторларнын ак-сеткилди куш-ажылы

СЭКП Төп Комитетинин сентябрь Пленумунун төмүдүгү шийтирин эрестиг боттаандыры-биле Биен-Хемчик машина-трактор станциязынын коллективне күженишикин ажилдап турар. Пленумунун доктаалына сорук кирген механизаторлар чаа, улам бедиктен хүлээлгелерин алганнар. Оларнын сөзү боттуг ажил-херектен карышпай турар.

Будурулуңун бүгү ажылы график эсуугаар боттанып турар. Социалистик чарыштын күсүлдээнин 10 хонук будурулуде түндээри чакчыл болган. Нелеяда политинформацияны 3 катап доктаамал чорудуп, коллективтин хана солундандан аңгыда хестер айы-биле агитликторын декада санында көрүшүгү чарыдып турар.

Механизаторларнын политиктин билдин бедидер, ажилга мергежилди дуржулганын байылар сорулга-биле коллективте организаастатынган техниктин бөлүмү база партиянын политшколазы ажилдап турар. Ол ышкаш парторгананизациянын (секретары эш Савкин) ажил планын эсуугаар лекция, беседа, таңдылганың массалыг хуралдары үргүлчү болуп, муракчыларнын дуржулганын калбартыр хемчеглер алдынын турар.

Бо бүгү партияни-политиктин болгаш партияни-органанизастыг ажилдарнын түндээлине МТС 1953 чылдын үшкү кварталында тракторлар болгаш көзгө ажил-агы машиналары септелгелерин планын чедип чыгының күсүлгөсүн. Чылдын сөөлгү кварталында 17 тракторлар септелгелерин күрдүгөн турган, оларын декабрь 24-те бүрүн докшаак, пландан ажыр 2 тракторларын септел дужааган.

В. БАИР.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Чоннуң кадкыкшылы дээш ажилдаар

Чоннуң кадкык чуртталганы камгалаарынын хөрөңгө бараан болуру—чөр-черде совет медицина ажилдакчыларынын дорт хүлээлгези.

Бо хүлээлгезин Чөөн-Хемчик районунун «Кызыл тараачын» колхозта эмчи салбырынын эргелекчиси Чайдамаа багай күсүлгөсүн, чоннуң негелдээнин дыңангыр эвез болуп турар. Аарып-аржаан кижилерге дүргөн дуза чедиреринин болгаш аарыгларга удур эмнелге-профилактиктик хемчеглерини ап чорударынын чугула айтырышын чедир үнелөвөс, анча тоомча чок чорун эмчи Чайдамаада бар.

Ылаңгыя ырак-узак черлерден эмчи дузаламчынын дилеп келгендеринин үнүңгө дыңангыр болурун улуу, харын ол түвексизден хөөн-биле болгаш эылдек эвөс, каржы аажы-чаң-биле харыны берип турар.

Оон ыңай Чайдамаа чон ортузуңга яңы-бүрү аарыглар-биле баш удур демиселдин, арыг-шеверни сагырынын база культурулуг чуртталга дугайында темаларга лекция, беседаны чангыс-даа удаа организаастап көрбөз. Бизин чоогунда хожо-школа интерналынын болгаш өскө-даа черлерини санитар-гигиенанын дугайында ооң олче кичээниг салып, сонуургал айтырганын кижжи дыңаваан.

Сөөлгү үлө эмчи Чайдамаа арагалар чорукче хандыкын болгаш бодунуң дорт хүлээлгезин күсүлгөсүн. Ооң ажилыңа ээ-харын салга чогулдандан келген аарыг кижилер база ону чалааннар үр маанашкына таваржып, тып чалаан, кандыг-даа түншөл чок аалдарын чө элп чангылап турары хаав эвөс.

Аарыг кижилерге кичээниг салбас, оларнын негелде хомудалын кайы хамаанчок көөр Чайдамаанын бо тураында аажы чанынын дугайында чогуур черлерге каш удаа хомудалдар кирип турбуже, суму Совети мындага чедир элтежип келген.

С. СОЛААН-ООЛ.

Бижик өөредилгезин организаастаар

Барыын-Хемчик районунун Шекпээр сумузунда бо чылын бижик өөредилгезинин бөлүмү организаастатынмаан.

Ол сумуда бижикти билбес болгаш биче билер кижилерини саны дыка хей. Бижик өөредилгезинин бөлүмүнүн организаастап болуру аргалар бар. Ол дугайында суму Советинин даргазы эш Дарын-оол сагыш салбайн турар.

Бижик өөредилгезинин ажилын чугулага көрүп, бижик билбестерин болгаш биче билерлеринин үчүдүн тургузуп, культурмейжилерин томулаштыр, бижик бөлүмүнүн организаастаары негетинип турар.

С. СААЯ.

Чунар бажыны ажилгалга киирер

Улуг-Хем районунун «Партиянын XIX съездин» колхозтун суурунда чунар бажынын тудуун эгелээнден бээр ам үш чыл эрттип турар.

Эрткен чылын арай деп тургаш, ооң чүгө ханазын, адаккы болгаш үстүкү шалаларын кылып докшанда болза, бүрүн ажилгалга киирерине бөлөн эвөс кылдыр тутунган. А сөөлгү үеде колхоз баштаар чери (даргазы эш Сырбоочкаев) ол шала болган чунар бажынын ында колхозчу Анай-оолдун чурттаар бажыны кылдыр чөпшээр берген болуп турар.

Чоннуң культурулуг негелдээни хандырар сорулга-биле ук чунар бажынын дарый ажилгалга киирер дугайында боттуг хемчеглерин колхоз баштаар чери ап чорудар ужурулуг.

Т. КОҢГАР.

„Профвилел кезигүнү эвөс-тир силер“

Чөөн-Хемчик районунун кадкы камгалат килдизинин эргелекчиси Шабаетдин бюрократтыг чорун-биле ясли тудуунуң дештыгын турган эш В. Скорых ийи ай шалынын бир чыл аажы ап чалааш, эмнелге черинде масткомга хомудал кириген. Местком дарагызы эш Москвина: «Силер профвилел кезигүнү эвөс-тир силер, харылап шыдавак мен» деп каан.

Кезигүн эвөс-даа болза, ажилдын кижинин негелдээни профвилели хандырар болгаш бюрократизм-биле шыдыгы демисежир ужурулуг.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

Зоотехния эртемнин чедишкенирин бүдүрүлгөже калбаа-биле непередир

«СЭКП-нин көзгө ажил-агынын улам ыңай хөгжүдөр хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун доктаалы көзгө ажил-агынын хожудап турар адырларын, ылаңгыя мал ажылын дүргөн көдүрөңгө улуг перспективаны абылдып турар.

Бо сорулганы боттаандырдарда көзгө ажил-агынын муракчыларынын дуржулгаларын бүгү хемчеглер-биле непередиринин болгаш мичуриничи эртемнин чедишкенирин, бир эвөс мал ажылын дугайында чугаалап болза, совет зоотехния эртемнин чедишкенирин бүдүрүлгөже калбаа-биле непередир улуг ужурулугу.

Совет зоотехния эртеми улуг чедишкенирин, оларны ажылаан чорук мал ажылын талазы-биле муракчыларын болуп алырынга хей-хөй колхозтарга болгаш совхозтарга дузалаан.

Сүттүг малдын продуктулуун бедидеринин талазы-биле мал ажылын Бүгү-эвилел институтунун ажилдап чогаатканы зоотехниктиг хемчеглерин системасы болза, саап алыр сүттү ийи-үш катап бедидеринин болгаш инек бүрүзүндө 4—5 муң килограмм сүттү алыр арганы хандырып турар.

Бо системанын үндээнинде хамыктык мурнуңа бызааларын шын ажаап өстүрөрү болуп турар. Дүңхүн дургузунда 80—100 кг чедип турар улуг хемчезалиг рационнарнын сөөлдүн барып бызаалар экидир шийгээдил ап шыдаптар кылдыр бызааларын 2 ай болганындан эгелээп шыктыг чөмөгө чангычтырып өөредир херек. Бызааны 2 айлымындан 6 айлымына чедир 700—900 кг шыктыг чөмөгө-биле чөмөгөреш, сүт биле концентраттарын өй-тап берип турарга, оларнын дүң-хүн дургузунда немелде деңизин 700-тен 900 граммга чедип турар.

Инекти саарынын болгаш бызааны өстүрүп азыраарынын талазы-биле байланынган муракчы дуржулга үндээлгөш, килограмм сүтке чүгө 150—250 грамм концентраттарын чарыгдал тургаш, шыктыг болгаш ногаан чөмөгө-биле сүттүг малды чөмөгө-биле чаа хөвирин институт ажилдап чогааткан. Чөмөгө-биле шыктыг арганынын үзүндө бир инекке каш дургузунда бээр шыктыг чөмөгөнүн ниити саны 7—10 тонна болуп турар.

Сүттүг малды чөмөгө-биле непередир чорук инектен чылда саап алыр сүттү ортумаа-биле инек бүрүзүндө 2500—3500 килограмм кылдыр бедидил турар. Москва облустун Раменский, Луковичский, Кузнецкий, Ленинский болгаш өскө-даа райондарынын колхозтарында чогуу-на ындыг түншөлдерин алгылаан. Тут-тус муракчы колхозтарынын биле адырга саап алган сүт 4500 болгаш оон-даа хей килограммга чедир көдүрүлгөс. Москва облустун Луховичский районунун Сталин аты, Ленинский районунун Владимир Ильич атыг колхозтарынын сүт фермаларында ындыг савалданы чедип алган болгаш оон-даа өскө. Эң дээр саанчаларда бызылатынган инектерин бөлүктөринин талазы-биле алырга, ында сүт ортумаа-биле 6.500 килограмм ажып турар.

Мыйыстыг бода малды тургузу азыраарынын системанын организаастаарыңча онза кичээниг салдынар ужурулуг. Бо система болза, чызын эртелден эгелээп, күзүн орайга чедир одалдады-даа, ол ышкаш мал чөмөгө-биле ногаан болгаш шыктыг чөмөгө-биле-даа инектерин үзүктөл чок чөмөгө-биле баш удур көрүп турар. Ол ышкаш ук система сүттүг малды кышкы үеде шыктыг чөмөгө-биле элбедир чөмөгө-биле база көрүп турар.

Бо чорук одаларын болгаш чөмөгө-биле культуруларын тускай тарылгаларын бодамчалыг ажиллап тургаш, малды шыктыг чөмөгө-биле эң элбек хандыраарынын аргазын бе-

рип турар ногаан конвейерни чорудары-биле чедип алдынар.

Сүттүг малды азыраарынын шын организаастыг тургузу азырал системасы чөмөгө-биле болгаш сүт продуктуларын гектар чөргө хамаарыштыр санап тургаш, алырын дыка бедидер арганы берип турар. Бо чорук муракчы колхозтарынын ажилынын дуржулгазы-биле бадыткатыннып турар.

Чижээлээрге, Москва облустун Ленинский районунун колхозтарында 100 га чөргө ортумаа-биле бир инектен чылда 2.775 кг сүттү саап ап турар 40 баш мал (мыйыстыг бодна малга шилчедерге) онаажып турар.

Тургузу азыраар системанын ажилын USSR-нин Винница облустынын Винница районунун колхозтарынын чижээндө көргүзүп болур.

Бир инектен саап алыр сүт бо Районга 1950 чылда 1.262 кг болган, а 1952 чылда—бүгү колхозтарга ногаан конвейер организаастатынганда болгаш инектеринин кышкы чөмөгө-биле экижээнде, маңа инек бүрүзүндө 2.341 кг сүттү саап ап турар апарган. Бо чылдын 8 айларынын дургузунда районунун 27 колхозтарында ортумаа-биле бир инектен 1.822 кг сүттү саап алган.

Малды чөмөгө-биле чөмөгө-биле чөмөгө алыр чорук биче эвөс ужурулугу, чүгө дээрге, чогууру-биле белеткетинген чөмөгөнүн мал таралыг чыыр болгаш хоолдулуг кылдыр эки шийгээдил аптар.

Мал фермазынын бүрүзүңгө мал чөмөгөнүн хоолдулууну 10—15 хууга бедидир ужурулуг тараалыг чөмөгөнүн чарбалаашкыны, хээндектей кезери дээр ышкаш мал чөмөгө-биле белеткээринин ындыг аргаларын ажилгаары чугула, далганалчак чөмөгөнүн (хаванарга) дузаар чорук крахмалды чыгып кылдыр хуудураар арганы чамдыкта берип турар: мал чөмөгө тараалары ажадыр болгаш шыгаар чорук оон амданын шыянын экижидил, витаминер-биле болгаш долу үнелг болоткар-биле байдырар.

Кадык чөмөгөнүн белеткээринин аргаларын калбаа-биле ажилгаары улуг ужурулугу болуп турар. Клеверлиг болгаш люцерналыг сөгөнөр чүгө чыгып малга, инекке болгаш хой, өшүктө эвөс, харын хаванга, дагааларга болгаш кастарга мырндай эргөжөк чугула чөм болуп турар. Ынчалза-даа, куштар, хаван оолдар болгаш хаваннар чөмөгө-биле белеткээр сөгөнүн хээндектей кезери чугула, бо орта мал чөмөгөнүн хээндектей кезерин тускай херекселдерин—саван кезерлерин азы өскө-даа машиналарынын база таарыштырган херекселдерин ажилгаары. Ынчаарга саваны ыявалы чымчанды хайныдырар херек.

Ынчаарга, чымчанды хайныдырар чорук саванын амданын шыянын, чиртингирин дыка экижидер деп чүвени сактыры чугула. Моон ужурундал эртемнин ажилдап чогаатканы саванын чөмөгөнүн чорууну 2—2,5 катап көвүдөдил турар кышкы саванын ажилдап кылырын химиктиг аргаларын непередир чугула.

Тургузу азыралга үзүндө колхозтук малы чүгө тодуг эвөс, харын база чыгыг кышкылаашкынын алган турарын дээш бүгү болдунар аргаларын дилеп шыяры кончук чугула. Моон-биле чөргөштерин фермаларын сүт-биле хандырынган турарынча онза кичээниг салыры чугула, чүгө дээр, малды өй-шанда болгаш четчир санын сүт-биле хандыраар чорук оларнын продуктулуугу чорууну 15 хуудан эвээш эвөс көвүдөдил турар. Бо орта автосуттарылааны ажилгаары эң чугула.

Көздө ажил-агы малдарынын продуктулууну көдүрөңгө чүгө чөмөгө-биле болгаш азыралдыг негелдери савалдары болбайн турар. Оон-биле кады малдын уксаазы составын экижидер чорук база ла улуг ужурулугу дузалыг. Хамыктын мурунда чер-черин байдаларынга чүс-чүс чылдарда эки тааржып келген бол турар уксааларын улам болбаазыраалары чугула.

Практикалар-биле кады ажилдап

тургаш, совет специалистер көзгө ажил-агы малдарынын 34 чаа уксааларын тып өстүрөңгөн, ол малдар боттарынын продуктулу болгаш уксаалыг шынарларынын талазы-биле даштык уксаалардан чүгө дора эвөс, харын оларны ажып турар.

Мыйыстыг бода малдын кострома уксаазы оон тодалгай чижээ болур «Караваев» совхозта бо уксаанын дээр инектеринин чылда-бээр сүдүлгөн хөй чылдарын дургузунда 6.300 кг ажып турар. Чамдык инектеринин тус бүрүзү 10 муң килограмм сүттү берип турар. Академик Ивановтун тып үндүргөн асканис уксаанын эң дээр хондан бо чылын 29 кг ажы чыңге-нарын дүктү алган, ол дүктен үлетпүр 10—12 бостон костомонерин кылып болур. Бо чыгы болза, чаа уксааларын малдарын өстүрөңгө улуг кичээниг салдырган турар ужурулуг дээр дугайын чугаалап турар.

Сөөлгү чылдарын иштинде чартык чыңгө дүктүг хойларын чаа уксааларын тып үндүргөн. Бо уксаанын хойларын кадыг дүктүг хойлар-биле хайнакташтырарга хайнакталган малдарга чартык чыңгө дүктүг хойларын бүгү уксаа дамчып келгиче нургулаимында үш, дөрт салгалчылар негетинип турар. Ынчалза-даа ук чорудулганын дыка кызырып болурун кылган дуржулгалар болгаш практиктиг хайтагаларлар көргүскөн. Хайнакташтырарда чыңгө дүктүг кошкарларын чүгө чангыс катап ажилгаары чугула, ыңчаарга ук хайнакташкындан үңгөн хойларын чартык чыңгө дүктүг—куйбышевский, горьковский уксаалыг болгаш өскө-даа уксаалыг кошкарларга эдериштерер. Оон ыңай, тарып боозадырынын аргазы чангыс кошкарнын үзүң-биле тараан хойларын санын чүс-чүс катап көвүдөдил арганы берип турар. Бо арга амгы үеде өртөктөгү түншөлдерин бербишаан, чурттуг совхозтарында болгаш колхозтарында калбаа-биле ажилгаатынп турар. Мал ажилынын Бүгү-эвилел институтунун ажилдап чогаатканы мал үрелерин үр кадагаларынын (3 хонук чедир) аргазы үрени ырак черлерге чорудар арганы берип турар, ол чорук өртөктөгү бугурукчулерин ажилгаарынын аргаларын улам-на калбартып турар.

Тарып боозадырынын аргазы мыйыстыг бода малды сайзырадырынга, ылаңгыя инектеринин хоюг сүттүг болурун бедидерине улганга хемчеглерин чорударынга база калбаа-биле ажилгаатынган турар ужурулуг. Бо хемчеглер болза, үе-шаг-биле холбаштак болгаш колдуунда эң хоюг сүттүг инектеринин уксаанын шийлип алырыңча, оларнын үр салгалдарын уксаага артырып алырыңча улганган.

Малдын этт продуктулуун көвүдөдилеринин аргаларын дилеп тургаш, бистин зоотехния эртемвис малдарын үлетпүр хайнактадырышынын аргаларын тып үндүргөн. Бо метод хаван ажилыңа онза улуг үрө-түшөдил берип турар. Бир уксаанын кыс малдарын өскө уксаанын бугурукчулерин-биле эдериштерер. Түншөлдө хайнакталган хаван оолдары эт улуг болгаш күштүг кылдыр төртүнөр, олар чөмөн эвээш чадырларга, чөмөгө-биле-даа үзүндө дүргөн өзүп, хөй деңизил болуп турар болгаш мага-болу быжыг, аарыгларга удур шыдамыккай болуп турарлар.

Чоокку чылдарда малдын элбек продуктуларын бистин чуртувуска тургузары дээр эртем ажилдакчылары нитинин мал ажылын ажил-ишчилери-биле кады бүгү күженишиктеринин салдырар. Мал ажилынын Бүгү-эвилел институтунун коллективни бодунуң эртем ажилдарынын планын СЭКП ТК-нын сентябрь Пленумунун шийтирлеринде салдынган тодалгай сорулгаларге улам чоокшуладырыңча улгандыр эде көргөн.

Профессор И. КУЗНЕЦОВ,
мал ажилынын Бүгү-эвилел институтунун директору.

Парлатынмаан чагааларнын изи-биле

Өвүр районунун Сагы школазында төрөлдөр бөлүгү чыгы берген деп көздө бижикчинин шүүмчүлөп бижээни хыналдадан шын болуп илерез.

Школа эргелекчиси Шарай-оолдун дунмазы Мөңгүн-оол Башкылап турар, чөтөзи Сембиринин интернат эргелекчиси, өөредилге эргелекчиси Дагыштын дунмазы Сагаан башкылап турар, база бир дунмазы Бүргүт ажил-агы эргелекчиси, оон

кадай аштакчыда ажилдап турар. Башкылар школадан хлеб албай турган, боттарынын хлеб быжыра чөргө, боттарынын далганы-биле хлеб быжыртып ап турганы шын. Өөрөнчилеринин сурттарынын хатарын болгаш чоорганарын айт чоноа кылып турганы шын. Башкылар Сарыг-оол, Шагдыр-оол Шарай-оолду төрөлдөр эвөс болган.

Школада төрөлдөр бөлүгүнүн болгаш өскө-даа четпестерин дугайында айтырыны райкүссуком бодунуң хуралыңга көргөш, школада четпестерин узуткап, башкылар Мөңгүн-оол биле Сагаанын өөредилге чылынын ийги чартында өскө школарге сайбарында, интернат эргелекчиси Сембиринин, ажил-агы эргелекчиси Бүргүттү ажилындан үндүр дугайында районога айтышыкын берген деп, СЭКП-нин Өвүр райкому редакция дымнаткан.

Кыдатта культура тургузуушкунун чедишкени

ПЕКИН. Кыдат Улус Республикасынын коорайларында болгаш суурларда культураны калбак туудушкуну чоруп турар. Чер болганда клубтарнын, номчулба бажынарын болгаш библиотечаларнын бажынары туттунуп, школаларнын, техникумнарнын болгаш институттарынын чаа өөредилге корпустары белип үнүп, чаа-чаа музейлер, кино театрлар болгаш культура-чыры дышкынын өске-даа албан черлери ажыттынып турар.

Кыдаттын найсылалында чаа өөредилге черлеринин туудугларынын дугайын «Бэйзинжибо» солун бижип турар. Пекин болза, Кыдаттын эң улуг культурулуг төптөрүнүн бирээзи. Мында он-он дээди өөредилге черлери, муң хире эге болгаш ортумак школалар мөңнөттинген. Ортумак болгаш эге школаларда өөренип турарларнын саны чылдынна өзүп турар. Ам оларнын саны 356 муң, ол болза, 1949 чылдан барык-ла ийи катап хөй. 1950 чылдан 1952 чылга чедир найсылалдык уруулары нитизи-биле 112 муң дөрбөлчин метр чаа өөредилге шөлүн алганнар. Со-

лунуң бижип турары-биле алырга, бо чылын Пекинге болгаш ооң кыдыгыларыга база чаа 8 эге болгаш ортумак школалар туттунган. Он ангыда, 26 школаларнын туудугларынын немей болгаш калбартыр туудуп турар. Бүгү чаа туттунган школаларнын нити шөлү 70 муң дөрбөлчин метр ажып турар.

Эрткен чылын Пекинге элээн каш чаа техникумнарнын туудуглары, улуг техникумнарнын бирээзи болур Пекиннин металлургия техникуму туттунган. Ол техникум Аньшанын комбинатынын, а ол ышкаш кыдат металлургиянын чаа туудуглары—Деада болгаш Баотоуда комбинаттарга ажылдаар тускай эртемник металлургия кадрларын белеткээр. Оон ангыда, бо чылын химия, энергетика, машина туудушкунуң, нефть болгаш өске-даа техникумнарнын корпустары туттунган.

Найсылалдык ажылчы чоннарыннын культурулуг негелдерин хандырынын сорулгазы-биле бо чылын коорайнын төптөн ырак районнарында беш чаа театрларын болгаш кино театрларын туудуп турар.

(СЭТА).

Капиталдын чурттарында ажил соксадышынын шимчээшкени

ЧИЛИ. Чилинин ажилчы чоннары боттарынын күжү тайбың болгаш национал хамаарышпас чорук дээш демиселге катыштырып турар. Чилинин иштики херээнге американнарнын киржи туурунга чоннун удурланышынын хүн-бүрү өзүп турар.

Чурукта: бүгү делегейге тайбың дээш демиселдик илепкейлиг киржикчилери Сан-Антонио порттун бөлүк ажилчынары. СЭТА-нын прессклишези.

Вьетнамда дайынны соксадыр дээш

ПАРИЖ. «Юманите» солунунун дыналдып турарын өзүгээр алырга, Лионнун демир орукчуларынын төлээлери Лионнун муниципальдык чөвүлелинде национал хуралдын даргазы Эдуард Эрриога чоран. Төлээлер Вьетнамда дайынны соксадыр деп негелделиг бижикти Эрриого тывысканнар.

Демир орукчулар харылавышаан, Эррио Индия-Кыдатка тайбың дээш демисежирин, Франция дайын талазы-биле аштырышкында таварышканын болгаш ооң бодалы-биле алырга, тайбың чугаалажышкынарынын үе-шаа чедип келгенин меделгээр. Демир орукчулар-

нын негелделерин Эррио чазакка меделеп чедирерин азаан.

Живор коорайнын (Рома департамент) коммунистерден, социалистерден, радикалдардан, «хамаарышпастардан» болгаш католиктинк партиянын кежигүнеринден тургустунган муниципальдык чөвүлели Индия-Кыдатка дайын чорудулгаларын үргүлчүлээр чорукка удурлаанышкынын резолюциясын бир үн-биле хүлээп алган болгаш Вьетнамды демократтыг республиказынын чазаа-биле тайбың чугаалажышкынарынын эгелээр дээш бүгү хемчеглерин алырын чазактан негээр. (СЭТА).

Боттарынын эргелери дээш демиселге Италиянын ажилчы чоннарынын чедишкени

РИМ. Ажил төлөвирин бедидери болгаш боттарынын профвиль эргелерин чүүлдү деп көрүп дээш демиселге Италиянын язы-бүрү районнарыннын ажилчы чоннарынын чедип алганы улуг чедишкени дугайын «Унита» солун меделеп турар. Чанчанада — Агриджен-то можу — «Дзольфозандо» шахтанын 250 шахтёлары ажил төлөвирин 15 хуу улгатырарын чедип алганнар. Ажил төлөвиринин улга-

дышынын үр болгаш кызымаккай демиселдик түнелинде чедип алганнар. Шахтёрлар ол демиселдик үезинде шахтаны ээлеп алгаш, акаа 46 хүннер дургузунда туруп келгенер.

Кьетида «Челдит» деп сазын фабриказынын 800 ажилчы чоннары ажилдан үндүрткен 16 ажилчинин ажилга дедир кирер чоруун чедип алганнар. (СЭТА).

Англияда ажил соксадышы

ПАРИЖ. Франс Пресс агентилелинин меделеп турарын өзүгээр алырга, Глазго коорайда автобустар чолгаачылары болгаш ажилчынары ажил соксадышынын чарлаан. Ажил соксадып турарлар ажил тө-

лөвирин бедидерин негеп турарлар. Агентилелин айттып турары-биле алырга, ажил соксадышынын коорайнын бүгү транспортун барык-ла соксаткан. (СЭТА).

Франциянын чонунун саны

ПАРИЖ. Статистиканын болгаш экономиканын национал институтунун сан-меделерин өзүгээр алырга,

амгы үезде Франциянын чону 43 миллион кижи болуп турар. (СЭТА).

Польшада чуртталга туудушкуну

ВАРШАВА. Дайын үезинде Польшага миллион-миллион өрээл бажынарын үреп каапкан турган. Чурттуң хосталганынын сөөлүндө улустуң эрге-чагыргазы чуртталга бажынарынын аажок чедишпес чоруун узуткаар дээш демиселди кал-барткан.

1945—46 чылдарда-ла 235 муң аажык өрээл бажынарын катап тургускан турган. Ынчалза-даа чуртталга бажынарынын массалыг катап тургузуушкуну болгаш туудушкуну 6 чыл планынын баштайгы чылдарында эгелээр. Бир эвес 1945 чылда 66 муң өрээл бажынарын туткан болза, ажилчы чоннар 1953 чылда 135 муң чаа өрээлдерин алган. 1945—1953 чылдарнын үезинин дургузунда 1,2 миллион өрээлдерин катап тургускан болгаш чазы-биле туткан.

Польшада чуртталга бажынарынын туудушкуну-биле чегелештир магазинеринин болгаш ательелеринин, школаларнын, уруглар ясилелеринин болгаш садтарынын хөй саны бажынарын, клубтарын, культура бажынарын, амбулаторияларын болгаш эмнелге черлерин база туудуп турар. Коорайларнын тротуурларын болгаш көвүрүктерин кылып, канализацияны болгаш водопроводтарын, бажынар газификациясын чорудуп, кудумчуларын болгаш шөлдерин ногаанчыдып турар.

Варшаваны катап тургузарынын талазы-биле кайгамчык улуг чедишкенин чедип алдынан, амгы үезде ооң чону 900 муң аажык кижи болуп турар.

(СЭТА).

„Улустар аразында тайбыңны быжыглаары дээш“ делегейнин Сталинчы шаңналынын лауреады Пабло Неруданын меделгели

БЭУНОС-АЙРЕС. Пабло Неруда акаа «Улустар аразында тайбыңны быжыглаары дээш» делегейнин Сталинчы шаңналын тывысканын биле холбаштыр «Эль Сигло» солунга меделеп кылган. «Сталинчы шаңналы америка кижи ам бо удаада база алган деп, ол чугаалаан. Ону мурнунда сурагыл чо-галач Жоржи Амадуга, Поль Робсонга, а ол ышкаш генерал Эриберто Харага болгаш Элиза Бранкога тывыскан. Ол болза, Совет Эвилелинин улустар аразында акы-дуңмалышкы эвилелди болгаш тайбыңны быжыглаар дээш тура-соруунуң дугайын херечилеп турар.

болза, чүгле менээ хамаарышпас, харын бүгү чили улуска база хамааржып, чүге дээрге, ооң тайбыңче болгаш наймарлыч тура-соруу бүгү делегейге билдингир аларган болгай. Мен бо үеден эгелээр, бөдүүн кижилерин айттыргаларыга болгаш бодал-оналдарына хамаарышкан чүүлдерин бижип кириптерин күзеп турар мен. Мен бо хүнден эгелээр, мээң улугуңуң, а ол ышкаш мээң шүлүглөдөрдүм чедип турар улустарнын өөрүшкүзүн, эрес маанды-лык чоруун болгаш идегалар мээң шүлүглөдөрдүм сорук кириген тура-рын күзеп тур мен.»

Ынчаарга, мени шаңнаан чорук

(СЭТА).

Францияга болган президент сонгулдалары

Декабрь 23-те Францияга президент сонгулдалары доозулган. Франциянын конституциянын өзүгээр президент парламенттин ийи палаталарынын—Национал хуралдын (618 депутаттар) болгаш республика чөвүлелинин (315 чөвүлөкчилер) катышкан хуралында сонгутуур дээрзи билдингир болгай. Бадылаашкынарын 13-кү ээлчээрде Франциянын президентизинге республика чөвүлелин кижиге болгаш ооң ораалакчы даргазы Рене Коти сонгутурган.

Сонгулдаларнын чорудулганын болгаш ооң түнелин тайылбырлавышаан, делегейнин парламенти болза, ооң акаа киржи турган кандидаттарын санынын-даа, узамдыгынын-даа талазы-биле Франциянын төөгүзүнде домөлө-лөжү чүүл чок болганын меделеп турар. Шынап-ла сонгулдалар 7 хүн дургузунда улчамчал келген. Бадылаашкынарын 12 ээлчеглери үре-түшөл чок болган, чүге дээрге акаа бадылаашкынарын шуут хөй кезин чангыс-даа кандидат ап шыдаван. Чүгле 13-кү ээлчегде «хамаарышпас республиканчылар» бөлүүнү кандидат П. Коти 477 бадылаашкынарын алган (бо ээлчегде 871 бюллетенин боттут деп көргөн).

Бо бүгүнү чунуң-биле тайылбырларыл?

Мону чүүл-бүрү угланышкынарыл француз солуннар болза, чуртта политиктиг байдалдын канчаар-даа аажок нарын чоруу, яны-

бүрү партияларнын аразында демиселдин чидиг чоруу президент сонгулдаларына сатыллар чедирген дээрзи-биле тайылбырлап турарлар. Демиселдин долгандыр мөңнөшкен эезэ болза, «европанын камгалаынкы иштелижигезин» («европа армиязын») тургузарынын дугайын, париж болгаш бонн шериг дугуржулгаларын дугайында айттыр болуп турар. Парламенттин палаталарынын Версальга болган катышкан хуралына гитлержи Вермахтың бажын ковайтырын чакырып чарын төлөвилеп турар «европа армиязын» талалачкыларынын болгаш удурланышкыларынын аразына демисел өскүп үнгөн деп Парижин солунары сонгулдаларнын эгезинде-ле меделеп турганнар.

«Европа армиязынын» эң-не чүткүлдүг талалачкызы, президентке бодунуң кандидатуразын идиң үндүргөн, Франциянын даштыкы херектер министри Жорж Бидо бадылаашкынарын ийги ээлчээнин сөөлүнде бодунуң кандидатуразын күш чок болдуруп жургата таварышкан, чүге дээрге аштырышкыга таварышкан. Радикалдарнын кандидаты Ивон Дельбос база ыдыг байдалга таварышкан. «Либерасьон» ооң дугайында мынча деп бижээр: «Дельбостун чедимче чок болганы... ооң европа армиязынын планнарчыне кызыгаар чока хандыкшанын-биле болгаш ооң америкачаанын-биле тайылбырлатын.»

Франциянын амгы премьер-мин-

стри Ланьельдин кандидатуразын 10 ээлчеглерин дургузунда бадылап келген. Ынчалза-даа ол тилелгени база-ла чедип ап шыдаван болгаш бадылаашкынын 11-ги ээлчээни мурунда бодунуң кандидатуразын күш чок болдуруп жургата таварышкан. Маада холбаштыр «Юманите» солунун бижээни: «Бермуд чөвүлел хуралынын киржкчиз Ланьель бодунуң шудургу чоруу турза-даа сонгутурбайн барган. Ланьельдин аштырышкыны болза, «европа армиязынын» талалачкыларынын ужуражып турар бергелерин дугайын херечилеп турар деп солун меделгээр.

«Европа армиязынын» дугайында чидиг чөрдөзөлер Франциянын Социалистик партиянын иштинде бар дээрзи билдингир болгай. Ылангыя ында ол партиянын удурткучу Ги Молле «европа армиязы» дээш демисежип турар. Ынчангаш социалистер боттарынын кандидаты кылдыр Ги Моллен эвес, а париж болгаш бонн шериг дугуржулгаларына хөй удаа удурланып турган, ол партиянын өске баштын Нежлени депшидил үндүргөөнер.

Франциянын Коммунистик партиянын парламент сонгулдаларына туружун ооң парламентте бөлүү бодунуң дынадынына илереткен, ол дынадыда ылангыя мынча дээр: «Европанын камгалаынкы нити-лелижигезин» тургузарынын талазы-биле бодунуң удурланышынын бүзүрөткен болгаш бодунуң кандидатуразын долгандыр парламенттин ийи палаталарынын кежигүнеринин хөй кезин катыштырып... шыдаар республиканы ажалдакчы дээш бадылаарына коммунистер белең.

И. АРТЕМОВ.

Американын болгаш Мурнуу-Кореянын туттурган шериглери төрөэн чурттунче чанарын күзевейн турар

КАНБЕРРА. «Дейли телеграф» болгаш өске-даа солуннар Паьмьинь-жоундан медеэни парлагылаан. Дедир ээп чанарындан ойта-лаан америк болгаш мурнуу-корей туттурган шериглер КНО-нун шериглеринин офицери олар декабрь-нын 23-те дедир ээп чанар сөөлгү аргалыг деп оларга дынадырга танычал болгаш ырлап турганнар деп ол медеэде чугаалап турар. Ол туттурган шериглерин аразында американнар, мурнуу-корейлер болгаш бир англичан бар. КНО-нун шериглеринин төлөөлекчилеринин

сөөлгү минутада дедир чанар деп кыйгырынын олар кочулап турганнар. Америк армиянын офицери боттарынын бодалын өскерткен америк туттурган шериглер оларны ам туруп турары сектордан өске секторже шилчедери-биле индий камгалдан дилег кылтыр ужурулуп деп меделгээр. Ол кыйгырыгы радиога дамчыдып доозуптарга бөлүк американнар «чок, чок» деп алгыржиш, холдарын ыяк чудуруктанып турганнар.

(СЭТА).

Чөөн Пакистаннын тайбың камгалалынын комитетинин шийтпири

КАРАЧИ. Ассошиэтед Пресс оф Пакистан агентилелинн корреспондентизин дыйнадып турарын өзүгээр алырга, чөөн Пакистаннын тайбың камгалалынын комитеди январьнын 1-зин Пакистаннын «тайбың камгалалынын болгаш хамаарышпас чоруунуң хүнү» кылдыр

демдеглээр деп шийтпири бадылаан. Комитеттин хүлээп алган резолюциясында Пакистаннын чазанга «канды-даа күрүүне-биле шериг эвилелинге кирбес» деп уткалыг кыйгырыг база бар.

(СЭТА).

Мосадыкты судмаанынын соонда

ТЕГЕРАН. «Кейхан» солунунуң меделеп турарын өзүгээр алырга, шеригин чингине прокурору генерал Азмуде ийги инстанциянын судунга Мосадыкты 10 чылда кара бажынап шидерин болгаш мурнууда иран армиянын кол штабынын начальниги турган генерал Рияхини шаажылаалды дээди хемчээли-биле боолуп шидерин негээр. Мосадыктын болгаш Рияхини херээн көөрү-биле ийги инстанция-

нын судунуң даргазына дивизия генералы Джавади томуйлатырган деп солуннар меделеп турар.

Мосадыктын болгаш Рияхини херээн тодаргайлаан шериг суду дүрүм чок деп Мосадыктын болчукулары хамаатыларынын дээди судунче меделеп чоруткан. Шериг судунуң шийткелин чүгле кассационуң чурум-биле эде көөр ужурулуг деп болчукулар санап турарлар. (СЭТА).

Капиталдын чурттарында өртектөр өзүлдөзи

★Токмо радиоуңунуң меделеп турарын өзүгээр алырга, 9 электри компанияларынын директорларынын Токмога болган чөвүлел хуралына 1954 чылда электри хөлөзинин орту-маа-биле 20 хуу улгатырарынын дугайында шийтпири үндүргөн.

турарын өзүгээр алырга, бажың хөлөзинин улгатырарынын дугайында хоойлу төлөвилелин парламенттин бирги палатасы чүүлдүг деп көргөн. Ол хоойлу төлөвилелинге удур чүгле коммунистер бадылааннар. (СЭТА).

Вьетнамнын улустуң армиязынын туттурганнары хостааны

ЛОНДОН. Вьетнамнын Демократтыг Республиказынын радиоуңунун дамчтыкан чүүлүгө үндөзгө-лөзш Рейтер агентилелинн Гонконг-да корреспондентизинин меделээнин болза, декабрь 25-те Вьетнамнын

улустуң армиязынын командалачкы чери туттурган 297 француз болгаш сонгу-африка шериг албаныларын, а ол ышкаш даштыкы легион-ну шериг албаныларын хостаан. (СЭТА).

ЧАЗАЛГА

1954 чылдын январь 1-де үнгөн № 1 (2938) «Шын» солунунуң 4 дугаар арыннын сөөлгү 2 колонказы-

нын кырында материалдын эгезин «Совет-моол садик дугуржулгазы» деп чазап номчуур тур.

Харысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

Үжүүр чорукту болдурбаалы!

Бурга болгаш алгыт идиң кедип чоруур.

Идиң буттары кызыгыс болур ужурагы: алгыт идиңке идиң-биле салаалар аразында агаар салааларын сооктан камгалаар. Утар, орашыкынар, идиң оңду үртүгүч уругу турар ужурагы.

Сазыннан идиң оңду кылдыр чорукту херектөөр. Идиңке хөвөл, марал, кидис, сууло, кагыс сазын, саваң өттөрүн сазын.

УЛУГ СООК ҮЕЗИНДЕ ДАШНААР ҮНЕРИЧЕРИНИН МУРНУНДА ЧААНТАРЫНАРНЫ, ХАВААНАРНЫ, ДУМЧУУНАРНЫ, КУЛАНТАРЫНАРНЫ ДЕС ЧОК ҮС-БИЛЕ, АЗЫ САРЖАГ-БИЛЕ ЧААП АЛЫНАР (ВАЗЕЛИН-БИЛЕ ЧАГДЫНАРЫН СУМЕЛЕВЕЙН ТУРАП).

Соонка чораш, хөйү-биле шимченип, холдарынарын болгаш буттарынарын салааларын шимчедип чоруур.

Беш агарып, бидимейн бээр болза, ону үжүй берген чер кызга бергеше чедир дүртүр херек.

Үжүй берген чери хар-биле дүртүүр чорукту болдурбаар.

Үжүй берген холдарын, буттары чылыг (30—40 градус) сутта 30—40 минутала сүп даганаар.

Мага-бодунарын агаарын температуразынын доразан-доразан өскөрлөп чоруунга чаңчытырып, бажың чылыгы хире чылыг суг-биле шалтап тургаш, ону даакытырынар.

Бүш-культураны болгаш спортту доктаамаа кылганнар! САНИТАР-ЧЫРЫДЫШКЫНЫНЫН ТЫВА ОБЛАСТЬ БАЖЫНЫ

Күш-культура — ОРГАНИЗМИН КАДЫКШЫЛАРЫНЫН БОЛГАШ БЫЖЫГЛААРЫНЫН КҮЧҮЛҮГ АРГАЗЫ БОЛУР.

Мага-боттуң аваангыры болгаш күжү үргүлчүндө белеткел-биле чедип алдынып турар.

Күш-культура болза, өкпе аарыгларын болдурбайн, чем хуудуруушкунуң экижиңип, нерви системезин болгаш шыңган элптерни быжыглап турар. Күш-культура кижиже энергияны, сергек болгаш амдырлычы өөрүшкүнү немер берип, ооң ажалга арга-мергежилини болгаш шыдамдыккай чоруун бедидип база кижиңиң элекке кырдыр чоруун болдурбазын хандырып турар.

Лыжа спорту—культурулуг дыштанылга болгаш хөг-лөөшкүн болур.

Лыжа спортунуң техниказы-биле чепсеглениңер!

КАДЫК МАГА-БОТКА—КАДЫК ОМАКШЫЛ!

Санитар-чырыдышкынының Тыва область бажыны.